

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ПІДПРИЄМСТВА

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У роботі досліджено основні фактори впливу на формування інтелектуального капіталу підприємства та визначено ряд факторів, котрі у значній мірі затримують розвиток інтелектуального капіталу.

Ключові слова: інтелектуальний капітал; підприємство; фактори; держава; людський потенціал.

Abstract

The main factors of influence on the formation of intellectual capital of the enterprise are investigated and a number of factors are determined, which significantly delay the development of intellectual capital.

Keywords: intellectual capital; enterprise; factors; state; human potential.

Стрімкий розвиток інтелектуального капіталу є запорукою процесу безперервного формування інновацій та забезпечує економічний добробут суспільства держави, крім того інтелектуальний капітал є ключовим і найціннішим ресурсом будь-якої країни.

Дослідженнями функціонування інтелектуального капіталу займались багато зарубіжних та вітчизняних вчених та економістів: Бонтіс Н., Брукінг Е., Бутнік-Сіверський О., Гелбрейт Дж., Свейбі К., Стюарт Т., Глухова В., Волощук Л., Кендюхов О., Ковтуненко О, Крупка Я., Виходячи з різних трактувань вчених терміну варто зазначити, що термін «інтелектуальний капітал» включає сукупність знань, набутих у процесі інтелектуальної діяльності, а також отриманого досвіду, навичок, творчих здібностей, взаємовідносин, які несуть у собі економічну цінність і застосовуються у процесі виробництва підприємства з метою отримання прибутку та підвищення рівня конкурентоспроможності, крім того, інтелектуальний капітал не має реальної цінності, поки він не захищений і не використовується [1].

Метою роботи є систематизація підходів до визначення основних груп факторів, котрі впливають на формування інтелектуального капіталу підприємства.

Фактори формування та розвитку інтелектуального капіталу є дискусійним об'єктом багатьох наукових досліджень. Науковцями сформована сучасна розгалужена система за певними класифікаційними особливостями. Здійснено систематизований аналіз наукового доробку провідних дослідників дозволив виокремити дві основні групи впливу факторів на управління інтелектуальним капіталом підприємств (рис. 1):

1. Зовнішні (непрямого впливу) фактори включають:

- Фінансово-економічні: стан економіки; сприятливий інвестиційний клімат; рівень розвитку економічних відносин; державне фінансування науки, освіти, охорони здоров'я, охорони навколишнього середовища та праці, інновацій;

- Демографічні: чисельність і склад населення; рівень народжуваності; рівень смертності населення; кількість представників чоловічої та жіночої статі; вік та рівень якості життя населення; показник захворюваності населення, в т.ч. смертельними та невиліковними хворобами; рівень нещасних випадків на підприємствах; наявність епідеміологічної ситуації в країні;

- Соціальні: рівень життя та прибутків населення; рівень стресу у суспільстві; соціальний захист у разі непрацевдатності; соціальний захист пенсіонерів, сім'ї, дітей та молоді, безробітних; допомога у забезпеченні житлом; дослідження і розробки у сфері поліпшення соціального захисту;

- Природні: стан навколишнього середовища (ступінь забруднення довкілля, наявність у країні заповідних, або рекреаційних зон тощо);

- Політико-правові: добровільність праці та вибору сфери діяльності; дієвість і якість соціально-трудового законодавства (захист від незаконного звільнення); ефективне правове регулювання науково-технічної діяльності, інформаційної сфери, інтелектуальної власності, трудових і господарських відносин тощо;

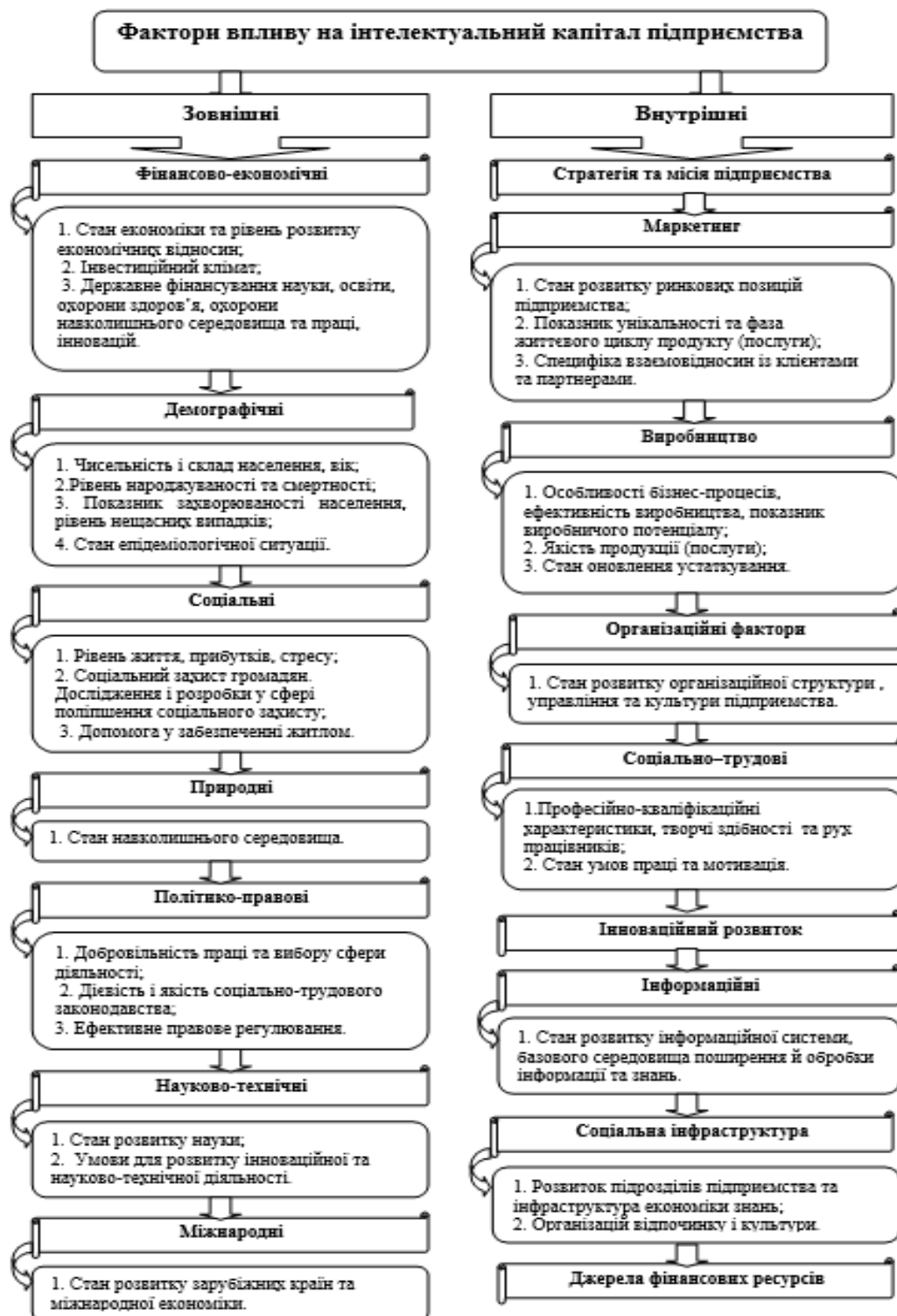

Рисунок 1 - Фактори впливу на формування інтелектуального капіталу підприємства (розроблено за даними [2-9])

Науково-технічні: стан розвитку науки; формування сприятливих умов для розвитку інноваційної та науково-технічної діяльності (мережі дослідницьких центрів, інноваційної інфраструктури, система захисту прав інтелектуальної власності). Часто вітчизняні дослідницькі центри та науково-дослідні інститути не доводять розробки до прототипу, і майбутня їх комерціалізація, відповідно, теж не здійснюється. Вагомими стимулами розвитку інноваційної

системи є фінансова підтримка з державного та місцевого бюджетів (помірна кредитна, податкова та митна політика по відношенню до учасників інноваційних процесів, забезпечення умов для розвитку, використання і збереження вітчизняного науково-технічного та інноваційного потенціалу, організація взаємозв'язку науки, освіти, виробництва, фінансово-кредитної сфери у розвитку інноваційної діяльності);

- Міжнародні: стан розвитку зарубіжних країн-основних партнерів країн, стан міжнародної економіки (криза, підйом і т.д.).

2. Внутрішні (прямого впливу) фактори включають:

- Стратегія: чітко сформована місія та стратегічні цілі підприємства;

- Маркетинг: стан розвитку ринкових позицій підприємства; показник унікальності продукту (послуги) (найбільш унікальним притаманна найвища вартість); специфіка взаємовідносин із клієнтами та партнерами; фаза життєвого циклу (на фазі ідеї – вартість мінімальна, на фазі патентування – вартість підвищується, на фазі впровадження – максимальна вартість);

- Виробництво: певні особливості бізнес-процесів; якість продукції (послуги); стан оновлення устаткування; адаптивність процесів формування виробничого потенціалу та ефективність виробництва;

- Організаційні: стан розвитку організаційної структури підприємства та структури управління; організаційна культура підприємства;

- Соціально-трудова: наявність і професійно-кваліфікаційні характеристики працівників, його розвиток; стан умов праці; творчі здібності персоналу; мотивація й високий рівень заробітних плат працівників розумової діяльності; рух працівників та відданість співробітників підприємству;

- Інноваційні: розвиток і заохочення до інноваційної діяльності на підприємстві;

- Інформаційні: стан розвитку інформаційної системи підприємства; розвиток базового середовища поширення й обробки інформації та знань;

- Соціальна інфраструктура: формування та розвиток підрозділів комунально-побутового господарства, громадського харчування, закладів охорони здоров'я, закладів побутового обслуговування; розвинута інфраструктура економіки знань; організацій відпочинку і культури;

- Фінансові: наявність і джерела фінансових ресурсів для заходів з формування, підтримки та розвитку інтелектуального капіталу підприємства.

Україна володіє потужним людським та природнім потенціалом для формування інтелектуального капіталу підприємства, однак фінансові ресурси з державного бюджету, який наповнюється з податків та міжнародних кредитів, не застосовується для модернізації виробництва, як наслідок – українська продукція залишається неконкурентоспроможною на міжнародному ринку товарів, а внутрішній попит країни забезпечується імпортними товарами.

Також варто звернути увагу на формування привабливого інвестиційного клімату в становленні економіки знань – це забезпечення сприятливих для вітчизняних та зарубіжних інвесторів політико-правових, соціально-економічних та екологічних умов в державі з метою залучення їхніх ресурсів до цього процесу. Крім того підвищувати якість та прозорість урядування, детінізувати економіку. зміцнювати національну валюту, зменшувати податковий та регулятивний тиск на підприємницьку діяльність, захищати права власності та трудових відносин.

Основними факторами, котрі стримують формування інтелектуального капіталу є [2; 4-5]:

- рівень менеджменту підприємств якісно не відповідає вимогам світових стандартів;

- дефіцит інвестиційних ресурсів, зумовлений низьким рівнем інвестиційної привабливості;

- дефіцит висококваліфікованих кадрів;

- високий ризик незаконних дій з боку третіх осіб (рейдерство, ініціація банкрутства тощо)

Отже фактори впливу на формування інтелектуального капіталу підприємства поділяються на зовнішні (фінансово-економічні; демографічні; соціальні; природні; політико-правові; науково-технічні; міжнародні) та внутрішні (стратегія; маркетинг; виробництво; організаційні; соціально-трудова; інноваційні; інформаційні; соціальна інфраструктура; фінансові). Також визначено ряд факторів, котрі у значній мірі гальмують формування та розвиток інтелектуального капіталу підприємства, а саме: низька компетентність менеджменту підприємств; відсутність модернізації виробництва; дефіцит інвестицій; недостатня кількість висококваліфікованих фахівців, котрі займаються самоосвітою, або підприємство забезпечує регулярне підвищення кваліфікації; відсутність повної прозорості урядування; наявність ризику незаконних дій з боку третіх осіб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гладка Д. О. Сутність та складові інтелектуального капіталу підприємства / І. Ю. Єпіфанова, Д. О. Гладка // Вісник Хмельницького національного університету. Серія : Економічні науки. – 2020. – №4. – С. 84-88.
2. Нагорняк Г. С. Посилення ролі інтелектуального капіталу у структурі складових забезпечення конкурентоспроможності та інноваційного зростання суб'єктів господарювання (на прикладі вітчизняних машинобудівних підприємств) / Галина Нагорняк // Галицький економічний вісник. – Т. : ТНТУ, 2019. – Том 60. – № 5. – С. 47–57.
3. Матющенко С. С. Зовнішні суб'єкти впливу на формування інтелектуального капіталу машинобудівного підприємства / С. С. Матющенко // Бізнес Інформ. – 2016. – № 3. – С. 155-159. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2016_3_22
4. Шахно А. Ю. Підвищення ефективності використання людського капіталу підприємствами гірничо-металургійного комплексу / Шахно А. Ю., Ковальчук В.А., Ковальчук Т.М. // Інвестиції: практика та досвід. – 2018. – № 9. – С. 26-32.
5. Хілуха О. А. Стратегія розвитку інтелектуального капіталу машинобудівних підприємств / О. А. Хілуха // Вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2014. – Вип. 8. – Ч. 6. – С. 118-124.
6. Литвин К. Інтелектуальний капітал, як новий вид активів економіки, що заснована на знаннях / К. Литвин // Науковий вісник [Одеського національного економічного університету]. – 2018. – № 1. – С. 108-130. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nv_2018_1_11
7. Ціпуринда В. Фактори формування інтелектуального капіталу / В. Ціпуринда // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2013. – № 2. – С. 18-28. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2013_2_4
8. Єпіфанова, І. Ю. Управління інноваційною діяльністю промислових підприємств: теоретико-методологічні аспекти фінансового забезпечення : монографія / І. Ю. Єпіфанова. – Вінниця : ВНТУ, 2019. – 384 с.
9. Єпіфанова І. Ю. Інтелектуальний капітал як чинник ефективності інноваційної діяльності / В. В. Джеджула, І. Ю. Єпіфанова // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2017. – № 4. – С. 158–161.

Діана Олександрівна Гладка – аспірантка, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: fm.mof14b.hladka@gmail.com

Diana O. Hladka – postgraduate, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, email: fm.mof14b.hladka@gmail.com
